

TIJORAT BANKLARIDA LIKVIDLIK TUSHUNCHASI VA UNING IQTISODIY MOHIYATI

Xurramova Sevinch Jaxongir qizi

Andijon davlat texnika instituti “Iqtisodiyot va boshqaruv

“fakulteti K-56-22 guruh talabasi

Tel: +998-93-893-57-55

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20355495>

Tijorat banklarida likvidlik tushunchasi bank faoliyatining eng muhim iqtisodiy kategoriyalaridan biri hisoblanadi. Likvidlik bankning o‘z majburiyatlarini o‘z vaqtida va to‘liq bajarish qobiliyatini ifodalaydi. Ya’ni, bank mijozlar oldidagi qisqa muddatli va uzoq muddatli to‘lov majburiyatlarini zarur hollarda tez va minimal yo‘qotishlar bilan qoplash imkoniga ega bo‘lishi kerak. Shu jihatdan likvidlik bank barqarorligi, ishonchliligi va moliyaviy mustahkamligini belgilovchi asosiy ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi.

Iqtisodiy mohiyat nuqtai nazaridan likvidlik bank aktivlarini tezda pul mablag‘lariga aylantirish qobiliyati bilan bog‘liqdir. Bankning kassadagi naqd pullari, Markaziy bankdagi mablag‘lari hamda yuqori likvidli qimmatli qog‘ozlari likvid aktivlar sifatida qaraladi. Bunday aktivlar bankka kutilmagan to‘lov talablarini qondirish imkonini beradi. Agar bankda likvidlik yetarli darajada bo‘lmasa, u mijozlar oldidagi majburiyatlarini bajarishda qiyinchilikka duch kelishi, bu esa o‘z navbatida ishonchning pasayishi va moliyaviy barqarorlikka salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Likvidlik faqat aktivlar bilan emas, balki majburiyatlar tarkibi bilan ham chambarchas bog‘liqdir. Bank jalb qilgan depozitlar, olingan kreditlar va boshqa majburiyatlar ularning qaytarilish muddatiga ko‘ra likvidlik darajasiga ta’sir qiladi. Shu sababli, tijorat banklari aktivlar va passivlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash orqali likvidlikni boshqarishga harakat qiladi. Bu jarayon aktiv-passivlarni boshqarish (ALM – Asset and Liability Management) tizimi orqali amalga oshiriladi.

Likvidlikning iqtisodiy mohiyati shundan iboratki, u bankning nafaqat joriy majburiyatlarni bajarish qobiliyatini, balki uning moliyaviy xavfsizligini ham ta’minlaydi. Yetarli darajadagi likvidlik bankka bozordagi o‘zgarishlarga tez moslashish, mijozlar ishonchini saqlab qolish va moliyaviy inqirozlarning oldini olish imkonini beradi. Shu bilan birga, haddan tashqari yuqori likvidlik ham bank uchun samarali emas, chunki bu mablag‘larning daromadlilik darajasini pasaytirishi mumkin.

Tijorat banklarida likvidlikni baholash va boshqarish jarayoni Markaziy bank tomonidan belgilangan me’yoriy talablar asosida amalga oshiriladi. Bu talablar banklarning minimal likvidlik ko‘rsatkichlarini saqlab turishini nazorat qilishga qaratilgan. Xalqaro amaliyotda esa likvidlikni baholashda Bazel qo‘mitasi tomonidan ishlab chiqilgan standartlar keng qo‘llaniladi.

Tijorat banklarida likvidlik bankning moliyaviy barqarorligini ta’minlovchi asosiy omil bo‘lib, u aktivlar va majburiyatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash, to‘lov qobiliyatini ta’minlash hamda moliyaviy xavflarni kamaytirish orqali bank tizimining ishonchliligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, tijorat banklarida likvidlik bankning moliyaviy barqarorligi va to‘lovga qobiliyatiligini ta’minlovchi eng muhim iqtisodiy ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi. Likvidlik bankning o‘z majburiyatlarini o‘z vaqtida va to‘liq bajarish imkoniyatini ifodalab, uning ishonchliligi va bozordagi mavqeini belgilaydi.

Likvidlikni to‘g‘ri boshqarish bank aktivlari va passivlari o‘rtasidagi muvozanatni saqlash, yuqori likvidli aktivlar ulushini optimallashtirish hamda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, likvidlik darajasining yetarli bo‘lishi bankni kutilmagan moliyaviy risklardan himoya qiladi va mijozlar ishonchini mustahkamlaydi.

Shu sababli, tijorat banklarida likvidlikni baholash va uni takomillashtirish tizimini rivojlantirish bank faoliyatining barqarorligini oshirish, moliyaviy xavflarni kamaytirish hamda bank tizimining umumiy samaradorligini ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi Qonun. Toshkent, 2019-yil (o‘zgartirish va qo‘shimchalar bilan).
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Banklarning likvidligini tartibga solish bo‘yicha normativ hujjatlar to‘plami. Toshkent, 2023.
3. O‘zbekiston Respublikasi Moliya tizimi va bank ishi bo‘yicha me‘yoriy hujjatlar. Toshkent, 2022.
4. Mishkin Frederic S.. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. Pearson, 2021.
5. Rose Peter S., Hudgins Sylvia C.. Bank Management & Financial Services. McGraw-Hill, 2020.
6. Saunders Anthony, Cornett Marcia Millon. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. McGraw-Hill, 2019.
7. Bank for International Settlements. Basel Committee on Banking Supervision Standards. Basel, 2022.
8. International Monetary Fund. Financial Stability Reports. Washington D.C., 2021–2024.
9. World Bank. Global Financial Development Reports. 2020–2023.
10. O‘zbekiston iqtisodiy va bank tizimiga oid ilmiy jurnallar: “Moliya va bank ishi”, “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar”, 2020–2024 yillar.